

Başkent Oluşunun 90. Yılında Ankara: 1923-2013

Sempozyum

7-8 Ekim 2013

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Farabi Salonu

Editör

Prof. Dr. Ayşegül KÖROĞLU

Ankara Üniversitesi Yayınları No: 417

ISBN: 978-605-136-154-3

ANKARA ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ
İncitaşı Sokak No: 10
06510 Beşevler / ANKARA
Tel: 0 (312) 213 66 55
Basım Tarihi: 18 / 07 /2014

SUNUŞ

Payitahttan başkente, imparatorluktan cumhuriyete giden ve 19 Mayıs 1919'da başlayan süreçte Ankara, hem işgalden kurtarılmanın karar merkezi hem de yeni kurulan devletin çağdaşlaşma atılımlarının kalbi olmuştur.

13 Ekim 1923 tarihinde “Türkiye Devleti’nin başkenti Ankara şehridir” kanun maddesi kabul edilmiş; bu tarihten sadece on altı gün sonra, 29 Ekim 1923 Pazartesi günü “Hâkimiyet, kayıtsız şartsız milletindir” dedikten sonra doğan çocuğun adının “Cumhuriyet” olduğu kabul edilmiş ve halka duyurulmuştu. Ankara’nın “Başkent” ve Yeni Türkiye Devleti’nin yönetim şeklinin “Cumhuriyet” olduğu Nutuk’ta Mustafa Kemal tarafından bu şekilde belirtilmişti.

Ancak hiç kimse yoksulluklar içinde, sosyal yaşamı olmayan, evsiz, yolsuz, elektriksiz, susuz ve kıraç bir Anadolu kasabasını benimsemiyor ve gelmek istemiyor, yabancı devletlerin çoğu elçiliklerini İstanbul’da tutuyordu. Bu olumsuz tanımlamalara rağmen Ankara hızla yapılanmaya başlamış, Meclis binaları, fakülteleri, konservatuvar, tiyatro, konser ve sergi salonları, spor tesisleri, hipodromu ve yeşil alanları ile yeniden imar edilmiş ve bir kültür ve sanat şehri haline gelmişti. Atatürk, “İkinci Sakarya Zaferim” diye tanımladığı ve her fırsatta her aşamasıyla gurur duyduğu, mayasında bağımsızlık ve özgürlük bulunan, gelişmeye dönük, devrimci bir başkent yaratmıştı. Ankara’da kuruluş, diriliş ve ulus olma mücadelesini vermişti. Ümmet anlayışından ulus olma bilincine ulaştığımız bu süreçte birey “yurttaş” konumuna yükselmişti.

Ankara’nın tarihsel önemi ve 90 yılda geçirmiş olduğu evrim, ANKAMER’in 7-8 Ekim 2013 tarihlerinde düzenlemiş olduğu “**Başkent Oluşunun 90. Yılında Ankara: 1923-2013**” Sempozyumunda ele alınarak irdelendi. Elinizdeki kitapla da bu çalışmalar, Ankara’nın başkent oluşunun 90. yılına armağan olarak gelecek kuşaklara aktarılmaktadır.

Toplantının düzenlenmesi için emek veren, katılımlarıyla destek sağlayan ve bildiri kitabının basıma hazırlanmasında emeği geçen herkese teşekkürlerimi sunar, ANKAMER’in çalışmalarının devamını dilerim.

Prof. Dr. Erkan İBİŞ

Rektör

ÖNSÖZ

Kurtuluş Savaşı'nın 1922 yılında zaferle sonlanmasının ardından, 1923 yılında Lozan Antlaşması ile Yeni Türkiye Devleti tanınmıştı. Bu yeni devletin başkentini belirlemek için 9 Ekim 1923'te tek madde olarak teklif edilen yasa tasarısı, o günkü Mecliste uzun görüşme ve tartışmalar sonunda 13 Ekim günü çok büyük bir çoğunlukla kabul edilmişti. Açık, anlaşılır bir biçimde, sadece beş sözcükten oluşan Yasa "Türkiye Devleti'nin Başkenti Ankara şehridir" şeklinde düzenlenmişti. Aynı Meclis 16 gün sonra Türkiye Devleti'nin yönetim biçimini belirlemiş, onu Türkiye Cumhuriyeti olarak taçlandırmıştı.

1920 yılında Ankara, "keçisi, kedisi, armudundan başka bir şeyi olmayan tozlu, sıtmal bir orta Anadolu kasabası" olarak tanımlanıyordu. 90 yıl önce başkentliği söz konusu olduğunda ise "yeni bir devlete başkent yapmayı düşünmek değil, yüzüne bakmanın bile cesaret kırıcı" olduğu ya da "sıfırın üstünde medeniyet olamayacağından çok masraf edilmemesi gerekir" şeklinde görüşler öne sürülür. Oysa tarihine bakıldığında, bu Ankara'nın dördüncü kez başkent oluşudur. Antik Ancyra'nın Başkent Ankara'ya dönüştüğü bu sürecin daha ilk 3- 4 yılındaki gelişim ise o yıllarda Ankara' da görev yapan bir yabancı bilim adamı tarafından "Ankara toz, çamur deryası veya malarya yayan sivrisineklerin yuvası olmaktan çıkmış, parkları, taşla kaplanmış yolları, modern evleri, konakları, resmi binaları, güzel elçilik binalarıyla yavaş yavaş bir dünya şehri niteliğine bürünmeye başlamıştır" diye anlatılır.

Ankara'nın Başkent oluşunun 90. Yıldönümünde, onun adını taşıyan Üniversitenin bir Uygulama ve Araştırma Merkezi olarak, etkinliklere bir sempozyumla katılmayı kendimize görev saydık. 7- 8 Ekim 2013 tarihinde düzenlenen bu toplantıda Ankara' nın 90 yılda geçirdiği siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel değişimler olumlu ve olumsuz yönleriyle 14 farklı üniversite ile 2 Sivil Toplum Kuruluşundan 26 araştırmacının katkılarıyla sunulan çalışmalarla ele alındı. Şimdi ise bu çalışmaların 23'ü tam metin halinde bildiri kitabında yer almakta. Belli süredeki sunumların gelecek kuşaklara tüm detaylarıyla aktarılması için yayına dönüştürme aşamasında kaynakça dâhil herhangi bir sınırlamaya gidilmedi.

Bu yayının ortaya çıkmasında şüphesiz en büyük emek toplantıya bildirileri ile katılarak sonrasında yazılı hale getiren araştırmacılara aittir. Bu toplantıyı düzenleme talebimizi kendisine ilk ilettiğimiz günden itibaren Üniversitemiz Rektörü Prof. Dr. Erkan İBİŞ'in sürekli desteğini gördük. Rektör Yardımcımız Prof. Dr. Kasım KARAKÜTÜK her sorunumuzun çözümünde yanımızda idi. Kendilerine bir kez daha teşekkürlerimizi sunarım. Ayrıca, bu yayının basıma hazır hale getirilmesi için uğraş veren Basımevi çalışanlarına teşekkür ederim.

Prof. Dr. Aliye ÖZTAN

Ankara Üniversitesi

Ankara Çalışmaları Araştırma ve
Uygulama Merkezi (ANKAMER)

Müdürü

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	III
ÖNSÖZ	V
İÇİNDEKİLER	VII
 MÜSTAKBEL ÜNİVERSİTE YA DA 1930’LAR TÜRKİYESİNİN YARIM KALAN HAYALİ: DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAKÜLTESİ ÜZERİNE BİR TESBİT Z. Kenan BİLİCİ.....	1
 ANKARA PALAS: BİR MİMARİ YAPININ TOPLUMUN SOSYO-KÜLTÜREL VE POLİTİK YAŞAMI İLE ETKİLEŞİMİ Çiğdem BERDİ GÖKHAN	13
 YENİLEME PROJESİNİ BEKLERKEN HİZMETSİZ KALMAK: ANKARA KALESİ ÖRNEĞİ Feray ARTAR.....	47
 CUMHURİYET’İN İLK YILLARINDA ANKARA’DA İMÂR FAALİYETLERİNDE VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ’NÜN ROLÜ, ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİ VE BAZI İMÂR HATIRALARI Sadi BAYRAM.....	53
 ANKARA’NIN FLORASI ve KORUNMAYA MUHTAÇ TÜRLERİ Mecit VURAL	67
 DEĞİŞEN ANKARA: BİTKİLER VE EKOSİSTEM Sadık ERİK.....	89
 ANKARA’DA 90 YILDA YOK OLAN DOĞAL VE TARİHSEL/KÜLTÜREL ÇEVRE: SORUNLAR-ÇÖZÜMLER Mehmet TUNÇER	107
 SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE SÜRDÜRÜLEBİLİR MİMARLIK ÖRNEĞİ: ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİ Ülkü ÇELEBİ, Leyla Y. TOKMAN	123
 ANKARA’DA “İKİ CUMHURİYET”İN MEKÂNSAL TEZAHÜRLERİ: SÜREKLİLİK VE KOPUŞ Gülnur GÜLER.....	135

ANKARA’DA YERLEŞİM ÖLÇEĞİNDE MODERN KONUT UYGULAMALARI	
Nuray BAYRAKTAR, Elif Selena AYHAN, Didem BAHAR.....	137
BÜYÜRKEN KÜÇÜLEN (BAŞ)KENT: ANKARA	
Emel AKIN.....	157
BAŞKENT ANKARA’NIN İLK EDEBİYAT MAHFİLLERİ	
Hatice GÜNDOĞAN.....	167
MODERN TÜRK ŞİİRİNDE “ANKARA”	
Koray ÜSTÜN.....	173
ANKARA’DAN GEÇEN ROMANLAR	
Jale ÖZATA DİRLİKYAPAN.....	189
BAŞKENT OLUŞUNDAN GÜNÜMÜZE ANKARA’NIN MÜZİKSEL AÇIDAN KÜLTÜREL KONUMU VE KURUMSALLAŞMA SÜREÇLERİ (1923-2013)	
Doğan ÇAKAR.....	195
YENİ ANKARALI MÜZİK ANLAYIŞI VE EĞLENCE GELENEĞİNİN DÖNÜŞÜMÜ	
Ömer Can SATIR.....	223
CUMHURİYET’İN BAŞKENTİ İLE YAŞIT SANAT: ANKARA RESİM SERGİLERİ (1923-1933)	
Halil ÖZYİĞİT.....	233
ANKARA’NIN ANIT VE HEYKELLERİ	
Nevin APAYDIN.....	249
ANKARA KENT TARİHİ ARAŞTIRMALARI: 1923-2013	
Mehtap TÜRKYILMAZ, Alev AYAOKUR.....	261
1980-2000 YILLARI ARASINDA ANKARA’DA KORUMA PLANLAMASI ÇALIŞMALARI	
Semra ENER.....	273
PLANLI BAŞKENT ANKARA’NIN KENTSEL GELİŞİMİNDE NÜFUS TAHMİNLERİNİN ROLÜ	
Binali TERCAN.....	287
“ANKARA”NIN TAŞRAYA BAKIŞI: CUMHURİYET’İN 90 YILINDA MÜLKİ İDARE TEŞKİLATINDAKİ GELİŞMELER	
Sait AŞGIN.....	289

MİLLÎ MÜCADELE SİRASINDA ANKARA'DA GÜNLÜK HAYAT	
Mehmet EVSİLE	303
CUMHURİYETİN ANKARA'SINDA GÜNLÜK HAYATIN DEĞİŞİMİ VE SOSYAL TARİH	
Mehmet Kemal SEVGİSUNAR	311
AZERBAYCAN SOSYALİST SOVYET HÜKÜMETİ'NİN ANKARA'DAKİ BÜYÜKELÇİLİYİNİN FEALİYETİ	
Cavid QASIMOV	347
CUMHURİYET BAŞKENTİ OLARAK ANKARA KİMLİĞİ TARİHTE ANKARA	
Can HAMAMCI	349
EK 1. SEMPOZYUM PROGRAMI	355
EK 2. DÜZENLEME KOMİTESİ	358

ANKARA’DA YERLEŞİM ÖLÇEĞİNDE MODERN KONUT UYGULAMALARI¹

Nuray BAYRAKTAR¹, Elif Selena AYHAN¹, Didem BAHAR²

Başkent Üniversitesi ¹

Orta Doğu Teknik Üniversitesi ²

nry.bayraktar@gmail.com

GİRİŞ

13 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyetin başkenti olarak yeni bir kimlik kazanan Ankara’da, başkent oluşunun ardından büyük bir inşaa faaliyeti başlamış, kentte modern dönem yaklaşımları ile ele alınan kamu yapıları ile birlikte, hızla artan nüfusun barınma sorununu çözecek birçok konut yerleşimi ve konut uygulaması gerçekleştirilmiştir. Kentte barınma sorununa yönelik çözüm önerileri dönemsel olarak farklı aktörlerin sürece dâhil olmasını gerektirmiş, yasal düzenlemelerle desteklenen “model” uygulamalar diğer kentler için de örnek oluşturmıştır.

1930’lu yıllara gelindiğinde -kamu yatırımlarının ürünü olan bahçeli evler düzeninde ilk mahalle -Yenişehir- görülür. Aynı yıllarda özel girişimciler aracılığı ile gerçekleştirilen apartman konut yapıları da oldukça yaygınlaşmıştır. 1930’ların ortalarında ise dayanışmanın esas alındığı kooperatiflerin kurulması gündeme gelir ve ilk toplu konut uygulamaları kooperatifler eliyle gerçekleştirilmeye başlar². 1934 yılında kurulan Bahçelievler Konut Kooperatifi tarafından merkeze üç km uzaklıkta gerçekleştirilen Bahçelievler yerleşimi bu anlamda ilk uygulamadır.

1940’lı yıllara gelindiğinde kentte 600’e yakın kooperatif olduğu bilinmektedir. Aynı yıllarda merkezi yönetimin özellikle memurların barınma sorununun çözümü için konut üretim sürecinde önemli bir aktör olarak rol aldığı görülmektedir. Nitekim 1944 yılında çıkarılan 4626 sayılı Yasa uyarınca 434 memur lojmanından oluşan Saraçoğlu Mahallesi inşa edilmiş, dönemde savaş koşulları nedeni ile işlerlik kazanamayan konut kredi sistemine çözüm olmak üzere 1946 yılında 4947 sayılı yasa çıkarılmış, bu yasa uyarınca Türkiye Emlak Bankası’nın kuruluşu gerçekleşmiştir. Bankanın kuruluş amacı konutsuz halka uzun vadeli, düşük faizli kredi vermek, yapı ve yapı malzemesi üretimi ve ticareti yapmaktır. Ancak Banka ucuz konut üretimini teşvikten çok, orta ve üst gelir gruplarına hitap eden konutları destekler. Aynı şekilde konut kredisi sağlamakla görevli olan diğer kuruluşlar da benzer biçimde kredi kullanım düzeyini istenilen boyutlara taşıyamaz. Kredi düzeyinin düşüklüğü ve merkezi yönetim tarafından gerçekleştirilen ve özellikle memurların barınma sorunlarını çözmeyi amaçlayan konut uygulamaları sorunu çözmekte yetersiz kaldığında, farklı çözümler –merkezi-yerel yönetim işbirliği- kaçınılmaz olur. 1948 yılında çıkarılan 5218 sayılı Yasa ile, 10 yılda yasal çerçeve içinde ev yapacaklara ucuz arsa temin edilmesi gündeme gelir. Bu Yasanın gecekondulu bölgelerindeki sağlıklı yapılaşmayı önleme yönünde bir adım

¹Bu yazı Doç. Dr. Nuray Bayraktar’ın yürütücü, Doç.Dr. Bülent Batuman,Yard. Doç. Dr. Umut Şumnu ve Tezcan Karakuş Candan’ın araştırmacı, Ece Akay, Elif Selena Ayhan, Yeşim Uysal ve Didem Bahar’ın bursiyer olarak görev aldığı Ankara’da 1930-1980 Yılları Arasında Sivil Mimari Kültür Mirası: Araştırma, Belgeleme ve Koruma Ölçütleri Geliştirme Projesi adlı Tübitak projesi kapsamında yapılan araştırmalar ve elde edilen veriler sonucunda yazılmıştır

² Aynı yıllarda kentte ilk gecekondulu yerleşimleri de oluşmaya başlamıştır.

olduğu düşünülür. Aynı tarihte çıkarılan 5228 sayılı Yasa ile de konut inşa edecek kişilere arsa temini, bazı vergilerden muafiyet, inşaat malzemelerinin tedariki, nakli ve düşük faizli kredi imkânları sunulur. Kentte hızla büyüyen dar gelirli grupların barınma sorununu çözmek üzere çıkarılan 5218 ve 5228 sayılı Yasalar uyarınca Ankara’da merkezi ve yerel yönetimin birlikte gerçekleştirdikleri ilk uygulama Yenimahalle yerleşimidir.

1950’li yıllara gelindiğinde hızlı nüfus artışı yeni bir aktörü konut üretim sürecine dâhil etmiştir. Yap-satçı olarak anılan küçük girişimciler tarafından üretilen konutlar nitelikleri açısından tartışılrsa da konut sorununun çözümü için bir gerçeklik olarak dönem hakkında fikir vermektedir. Aynı şekilde dönemin bir başka gerçekliği olarak gecekondunun da konut üretim sürecinde yasal olmayan bir aktör olarak ifade edilmesi gerekmektedir. Ancak gecekondun giderek kentte önemli bir sorun haline gelir. Sorunu çözmek üzere 1953 yılında 6188 sayılı Yasa çıkartılır ve belediye kendi arazisini ucuz ve basit konut yapımı için maliyeti üzerinden dar gelirli gruplara dağıtma işini üstlenir³. 1956 yılında çıkarılan 6785 sayılı İmar Yasası ile de iskân sınırları dışında geçici yapı izni verilir. Bu süreçte devletin genel eğilimi ucuz arsa temini ile konut sorununu serbest piyasa mekanizmaları içinde çözmektir. Kamu kesimi denetim mekanizmasında ve alt yapı temininde rol alır, ancak karar mekanizmalarının oluşmasında mülkiyetten kaynaklanan baskı mekanizmalarına karşı duramaz⁴. 1958 yılında Bayındırlık ve İskân Bakanlığı kurulur ve Bakanlık bünyesinde yapı üretim standartlarının belirlenmesine yönelik önemli çalışmalar yürütülür⁵. Sorunun yasal düzenlemelerle çözülmeye çalışıldığı bu süreçte kooperatifler güvenilir bir konut üretim yöntemi olarak karşımıza çıkar.

Konut Yapı Kooperatifleri

Türkiye’de 1930’lu yıllardan itibaren, yasal ve kurumsal düzenlemelerle geliştirilmeye çalışılan kooperatifçilik ülke siyasetinde devletçilik ilkesi ile örtüşmesinden dolayı benimsenmiş bir yöntemdir. 20 Mayıs 1931 tarihinde Türk Kooperatifçilik Cemiyeti’nin kurulması bunun bir göstergesidir. Cemiyeti kurma görevini İçişleri Bakanı Şükrü Kaya üstlenmiştir. Cemiyetin tüzüğünde “Cemiyet bütün çalışmalarını CHP’nin prensiplerine uygun olarak tanzim eylemeyi kendisi için düstur bilir” açıklaması vardır. 1933 yılında Cemiyet Ankara’ya taşınır ve 1934 yılında Karınca Dergisi’ni yayınlamaya başlar. Aynı yıl Prof. Yusuf Kemal başkanlığında yönetim kurulu üyesi Nusret Uzgören konut kooperatifleri üzerine çalışmakla görevlendirilir. Uzgören 26 Mayıs 1934 tarihinden başlayarak kooperatifçilik üzerine Hakimiyet-i Milliye gazetesine yazılar yazar; böylece kooperatifçilik süreci hem gazete ile hem de dergi ile özendirilmeye çalışılır⁶. 21 Aralık 1944 tarihinde Türk Kooperatifçilik Cemiyeti ve Türk İktisat Cemiyeti’nin ilk kooperatifleşme kongresi toplanır. Kongrede Yapı Encümeni tarafından hazırlanan raporda yapı kooperatiflerinin “umumi mesken politikasını tahakkuk ettirecek ve onun muvaffakiyetini mümkün kılacak” mahiyette oldukları vurgusu yapılır⁷. Mimarlık ortamında da konu ile ilgili yazılarda bu önemin yanı sıra kooperatifler için kolaylaştırıcı tedbirlerin alınması gereğinden sıkça söz edilmektedir. Birçok kooperatif konut tasarımının müellifi olan Mortaş’a göre (1944, 90) “Ne kadar mütevazı olursa olsun tek başına bir ev inşasının seri halinde yapılan evlere nazaran çok pahalıya mal olacağını izah ve ispata hacet yoktur. Yapı kooperatiflerinin maksadı ortaklara az külfet yükleyerek sıkıntı çekmeden ödeyebilecekleri taksitlerle evleri ucuza mal edip meydana getirmektir”⁸. Cemiyet

³ Aydın, S., K. Emiroğlu, Ö., Türkoğlu, E., Özsoy, D. (2005:541) Küçük Asya’nın Bin Yüzü: Ankara, Dost Kitabevi, Ankara.

⁴ Balamir, M. (1975). “Kat Mülkiyeti ve Kentleşmemiz”, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi, 1, Ankara: 295-318.

⁵ Sey, Y. (1998). “Cumhuriyet Döneminde Konut”, 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul: 273-300.

⁶ Uysal, Y. (2013). Tarihî İktidarının Yok Saydıkları: Yapılar Ve Mimarlar /Kooperatif Evleri, Kültür ve Bellek Sempozyumu, Proje Kapsamında Sunulmuş Bildiri.

⁷ İsimli, (1945). “Yapı Kooperatifçiliği”, Arkitekt, 03-04, 89-90.

⁸ Mortaş, A. (1944). “Az Para İle Ev Yapmak ve Bizde Kooperatifçilik”, Arkitekt, 03-04,90-92.

1948 yılında “Türk Kooperatifçilik Kurumu” adını alır. Kurum 3512 sayılı Cemiyetler Yasası'na, daha sonra da 2908 sayılı Dernekler Yasası'na göre tüzüğünde gerekli değişiklikleri yaparak, günümüze dek faaliyetlerine devam eder⁹.

Ankara'da ilk yapı kooperatifçilik girişimi Emlak Bankası eli ile 4000 memur için tasarlanan apartman tipi, merkezi ısıtmalı konut projesi ile başlar. Bu projede toplumun değişik kesimlerine hitap etmek üzere üç odalıdan altı odalıya kadar farklı konut tipleri bulunur. Ancak, proje olumlu bulunmaz ve uygulamaya geçemez. İlk uygulama deneyimi ise üst düzey bürokratlar, bankacılar ve gazetecilerden oluşan bir grup tarafından kurulan Bahçelievler Konut Kooperatifi ile yaşanır. Halkevleri toplantılarında bir araya gelen bu grup 15 kişilik geçici idare heyeti kurarak, 1000 kişilik olması beklenen kooperatifi hem Karınca Dergisi'nde hem de Hakimiyet-i Milliye Gazetesi'nde tanıtırlar. 1934 yılında kurulan kooperatif, Jansen'in yeni bir plan hazırlayarak yerleşime açtığı Bahçelievler ve Yenışehir arasındaki araziye satın alır. 11 Mayıs 1936 tarihinde Emlak ve Eytam Bankası kooperatife inşaat maliyetlerinin % 90'ı oranında kredi vermeyi uygun bulur. Ancak yerleşime Ankara Planı'na aykırı olduğu gerekçesiyle elektrik, su, kanalizasyon, yol vb. alt yapı hizmetleri götürülemez. Yapılan siyasi görüşmeler sonucunda 169 ortaklı Bahçelievler Konut Kooperatifi inşaatları 24 Ekim 1938 tarihinde tamamlanarak, konutlar sahiplerine teslim edilir. Ancak uygulamada Jansen tarafından hazırlanan planlardan vaz geçilir; bitişik nizam konutlar ayrılır, oda sayıları arttırılır, her konuta bodrum eklenir ve konutlar sosyal konuttan lüks konutlara dönüştürülür. Arazinin bir kısmı satılır, arazideki dükkân sayısı arttırılır, tenis kortu ve çocuk parkı ile 1944 yılında projeye bir de sinema eklenir. Böylece Türkiye'deki ilk konut kooperatifi aracılığı ile orta ya da üst gelir grubuna ait lüks konutlar inşa edilmiş olur¹⁰.

Bahçelievler Konut Kooperatifi ile eş zamanlı kurulan kooperatiflerden birisi de Güven Kooperatifi'dir. Bahçelievler Konut Kooperatifi'ndeki belirsizlik yüzünden bu kooperatiften ayrılan kişilerin kurduğu Güven Kooperatifi'nin planları Martin Elsaesser tarafından yapılır¹¹. Kooperatifin tip ev projeleri ise yarışma yoluyla elde edilir. Kooperatif inşaat maliyetlerinin yarısı Emlak ve Eytam Bankası'ndan temin edilir, diğer yarısı ise Güven Sigorta Şirketi tarafından karşılanır. Kooperatif 1937 yılında konutları sahiplerine teslim eder. Güven Kooperatifi evleri de, Bahçelievler Konut Kooperatifi evleri gibi üst gelir grubu için gerçekleştirilmiştir.

İlk kooperatif deneyimlerinin yaşandığı yıllardan bugüne Ankara'da kooperatifler aracılığı ile birçok konut yerleşimi ve konut yapısı gerçekleştirilmiştir. Cengizkan'a göre¹² (2002,176) kooperatif örgütlenmelerinde iki tür konut üretimi öne çıkmaktadır. İlk tür tek yapı kütesinde örgütlenen küçük topluluk ölçekli konut kooperatifidir. Buna örnek olarak 96'lar Apartmanı, Hayat Apartmanı ve Cinnah 19 gibi yapılar sayılabilir. Ancak konut üretiminin önemli bir bölümünü gerçekleştiren 150-200 üyeli konut kooperatifleri aracılığı ile imara açılan araziler yerleşim ölçeğinde yeni bir yapılaşma pratiğini beraberinde getirmiştir. Bu da ikinci türdür. Bu yerleşimlerde yapılan konutlar tek bir çatı altında toplanmaktansa, araziye dağıtılmış, her biri müstakil, kendine ait bahçesi olacak şekilde planlanmıştır. Bu yerleşimlerin çoğunda evlerin yanı sıra okul, çocuk bahçesi, sosyal tesis v.b gibi mekânlar planlamaya dâhil edilmiştir. Cengizkan'ın bu sınıflamasına üçüncü bir tür olarak yine kooperatifler tarafından gerçekleştirilen benzer bloklardan oluşan -Eser Sitesi, Eti Blokları, İl Bank Blokları, Yeşiltepe Blokları v.b.gibi- çok katlı toplu konut yerleşimlerini de dâhil etmek gerekmektedir. Tek yapı ölçeğindeki ilk tür yapılaşmalar

⁹ Aydın, S. K., Emiroğlu, Ö., Türkoğlu, E., Özsoy, D. (2005:441) Küçük Asya'nın Bin Yüzü: Ankara, Dost Kitabevi, Ankara.

¹⁰ Uysal, Y. (2013). Tarihî İktidarının Yok Saydıkları: Yapılar Ve Mimarlar /Kooperatif Evleri, Kültür ve Bellek Sempozyumu, Proje Kapsamında Sunulmuş Bildiri.

¹¹ Aydın, S. K., Emiroğlu, Ö., Türkoğlu, E., Özsoy, D. (2005:443). Küçük Asya'nın Bin Yüzü: Ankara, Dost Kitabevi, Ankara.

¹² Cengizkan, A. (2002). “Cinnah 19: Ütopik mi, Gerçek Modern mi?”, Modernin Saati, Mimarlar derneği Yayını, Boyut Yayın Grubu, Ankara, 173-179.

çoğunlukla yatay ve zeminden kopartılmış büyük bloklar halinde dönemin hakim tasarım anlayışına uygun olarak biçimlenmiştir. Tüm ihtiyaçların giderildiği yaşam ünitesi olarak tasarlanan bu bloklarda yüzme havuzundan, gazinoya dek pek çok sosyal donatının yer aldığı görülür. İkinci türe örnek yerleşimlerde ise bu tür ihtiyaçlar bağımsız yapılar ile çözülmüştür. Toplu konut ölçeğindeki üçüncü tür yapılaşmalar ise oldukça özgün mekânsal çözümlemelere ve detaylara sahiptir.

Bu kategorik sınıflamada kentsel değişimden en fazla etkilenen tür Cengizkan'ın "villa mahalleler" olarak tanımladığı konut yerleşimleridir¹³. Bu yerleşimlerde bulunan konutlardan günümüze ulaşan örnek sayısı oldukça sınırlıdır. Ancak sınırlı sayıdaki bu örnekler üzerinden bir değerlendirme yapmak mümkündür. Bu konutlar farklı ve çeşitlenmiş plan çözümleri, barınma pratiğine ilişkin verdikleri ipuçları nedeniyle özellikle önem taşımakta, aynı zamanda yerleşimlerin sahip oldukları ancak günümüzde yitirdikleri çevre olanakları hakkında da bir fikir vermektedir.

MEBUSEVLERİ Mebusevleri Mahallesi, Çankaya (Şekil 1).

Konum: Mebusevleri Çankaya Belediyesi sınırları içinde, kuzeyde Döğol Caddesi, batıda Mareşal Fevzi Çakmak Caddesi, doğuda Anıt Caddesi ve güneyde Anıtkabir tarafından sınırlanmış bir bölgede yer almaktadır¹⁴.

Tarihçe: Mebusevleri Cumhuriyet Halk Partisi'nden bir grup milletvekilinin kurduğu İller Kooperatifi tarafından 1940'lı yılların sonunda gerçekleştirilmiş bir yerleşimdir. Kooperatif için Tandoğan'dan arazi satın alınmış, Türkiye Emlak Bankası'ndan kredi sağlanmış ve konut projeleri bir mimari yarışma sonucu elde edilmiştir¹⁵.

Mevcut Durum: Temmuz 2013'te bölgede yapılan alan çalışmasında Mebusevleri yerleşiminden kalan toplam 12 yapı tespit edilmiştir. Tamamı iki katlı olan bu yapılardan kiminin konut işlevini sürdürdüğü, kimininse ticari amaçlarla kullanılmakta olduğu görülmüştür. Yapıların toplam sayısı bilinmemekle birlikte yerleşim alanının büyüklüğü yok olan yapıların sayısı hakkında bir fikir vermektedir. Yapıldığı dönemde üretilen yedi tip projeye dair kesin veri olmaması ve tespit edilen yapıların sadece sokak cephesinden belgelenebilmesi nedeniyle yapılarda bir tip ayırtmasına gidilememiştir (Şekil 2).

Yapıların Özellikleri: 1948 yılında düzenlenen yarışma sonunda farklı tiplerde yedi proje belirlenmiştir. Bu projeler, tek katlı üç odalı, tek katlı dört odalı, tek katlı beş odalı, iki katlı dört odalı, iki katlı beş odalı ve iki katlı altı odalı A tipi ve iki katlı altı odalı B tipidir. Dönemin en önemli mimarlarının katılımı ile gerçekleşen yarışma, mimarlık ortamı açısından yarışmacıların konut yapılarına dair geliştirdikleri önermeleri nedeniyle oldukça önemlidir. Her biri bahçe içinde yer alan konutlardan oluşan Mebusevleri, gerçekleştirilen yaya yolu ile de dönemin önemli yerleşimlerinden birisi olmuştur (Şekil 3).

14 MAYIS EVLERİ Gaziosmanpaşa, Çankaya (Şekil 4).

Konum: 14 Mayıs Evleri Çankaya Belediyesi sınırları içinde, 27 Mayıs 1960 askeri darbesinden sonra Gaziosmanpaşa adını alan bölgede, güneyinde Cumhurbaşkanlığı, batısında İran Caddesi, doğusunda Reşit Galip Caddesi yer alacak şekilde konumlanmıştır¹⁶.

Tarihçe: Çok partili hayat sonrası 1950 seçimlerini kazanan Demokrat Partili vekiller tarafından 1951 yılında kurulmuş olan ve adını Demokrat Parti'nin seçimleri kazandığı tarihten alan 14 Mayıs Yapı Kooperatifi'nin planlama, projelendirme ve kontrolörlüğü Y. Mimar Muhittin

¹³Tek yapılar ya da bloklar halinde inşa edilmiş toplu konutların bu değişimden görece daha az etkilenmiş oldukları görülmektedir.

¹⁴Mahalle sınırları haritası <http://wikimapia.org> adresinden temin edilmiştir.

¹⁵Bayraktar, N. (2006), "Mebusevleri Yerleşimi", TMMOB MO Ankara Şubesi Bülten, 41, 46-47.

¹⁶Mahalle sınırları haritası <http://wikimapia.org> adresinden temin edilmiştir.

Gürel tarafından yapılmıştır. Kooperatif iki etaptan oluşmaktadır. İlk etap 1953 yılında ikinci etap ise 1959 yılında tamamlanmıştır¹⁷.

Mevcut Durum: Temmuz 2013'te bölgede yapılan alan çalışması sonucunda 14 Mayıs Evleri yerleşimine ait 28 yapı tespit edilmiştir. 2005 yılında yapılan tespit çalışması 2013 çalışmasının da altlığını oluşturmuş ve geçen yıllar içinde yok olan konutların belirlenmesine olanak sağlamıştır. Yapılan çalışma sonucunda 2005 yılında 26 olan Tip 1 konutlarının sayısının 14'e, 46 olan Tip 2 konutlarının sayısının ise 13'e düştüğü görülmüştür. Tip 1 a konutu her iki çalışmada da varlığını korumuştur. Mevcut yapılar konut işlevlerini sürdürmelerinin yanı sıra, dönüşümün bir parçası olarak ticari fonksiyonlar için de kullanılmaktadır (Şekil 5).

Yapıların Özellikleri: 14 Mayıs Evleri yerleşiminde yapılar iki farklı tip olarak ele alınmıştır. Kooperatifin birinci etabını oluşturan 1. tip yapılar müstakil ve iki katlı olarak, ikinci etabını oluşturan 2. tip yapılar ise apartmanlaşmaya müsait olacak şekilde her katta bir daire tasarlanarak inşa edilmiştir. Belli ve Boyacıoğlu'na göre çatı, açıklık, çıkma balkon biçimleri ve diğer cephe elemanları iki tip arasındaki farkı ortaya koymakta, Tip 1'de geleneksel ve modern mimariye ait özellikler bir arada gözlenirken, Tip 2 yalın biçimlenmesiyle modern mimariye daha yakın durmaktadır. Tip 1 a ise arsa olarak çukurda kaldığı gerekçesiyle Tip 1'e kat ilave edilerek elde edilmiştir¹⁸ (Şekil 6).

BASİNEVLERİ Basınevleri Mahallesi, Keçiören (Şekil 7).

Konum: Basınevleri, kuzeyde Tansel Sokak, güneyde Gülhane Caddesi, batıda 15. Cadde (Sezgin Caddesi) ve doğuda Selçuklu Caddesi ile sınırlandırılan bölgede gerçekleştirilmiş bir yerleşimdir¹⁹. Keçiören Belediyesi sınırları içinde bulunan bu bölgenin büyük bir bölümü Basınevleri Mahallesi olarak adlandırılmaktadır.

Tarihçe: Meslek gruplarına ilişkin yapılaşmanın ilk örneklerinden birisi olarak 1950'li yıllarda Basınevleri Konut Kooperatifi tarafından gerçekleştirildiği düşünülen Basınevleri, basın sektöründe çalışanlar için üretilmiş konutlardan oluşmaktadır. Gazeteciler, Matbaacılar, Dergi, Harf, Dizgi, Yazgi, Öykü gibi özelleşmiş sokak isimleri ve ana caddenin Basın Caddesi olarak adlandırılması bu mahallenin yerleşim planı, sınırları ve kullanıcı grubu hakkında yeterince ipucu vermektedir²⁰.

Mevcut Durum: Temmuz 2013'te bölgede yapılan alan çalışması sonucunda, konut sayısı tam olarak bilinmeyen, ancak sokak isimlerinden oldukça geniş bir alana yayıldığı düşünülen Basınevleri'nden geriye beş adet yapı kaldığı tespit edilmiştir. Yoğunluklu olarak Matbaacılar Sokak ve Gazeteciler Sokak çevresinde bulunan bu yapılar kütle ve cephe oranları dikkate alındığında özgünlüklerini büyük ölçüde korumaktadırlar (Şekil 8).

Yapıların Özellikleri: Basınevleri, geniş bir bahçe içinde bağımsız kurgulanmış tek katlı yapılardan meydana gelmektedir. Bu yapılar aynı plan şemasının kot farkı nedeniyle iki şekilde uygulanması ile gerçekleştirilmiştir. Yapıların bazılarında sokak kotunun altından, bazılarında ise sokaktan daha yüksek bir kottan girilmektedir. Girişler ön cephede solda, cephe seviyesinden geriye çekilmiş, balkonlar ise sağda gömme balkon olarak tasarlanmıştır. Kot farkı olan yapılarda diğer yapılardan farklı olarak, girişe merdivenle ulaşılırken, yükseklikten kazanılan alan, balkonun uzatılmasıyla altında depo ve normal kat ebatlarında bir bodrum katı olarak değerlendirilmiştir. Bu farklılıklar dışında plan şeması her iki tipte de değişmemektedir (Şekil 9).

¹⁷Belli, G., Boyacıoğlu, E. (2007). "Bir Kentsel Dönüşüm Örneği: Ankara '14 Mayıs Evleri'", Gazi Üniv. Müh. Mim. Fak. Der. ,22, 4, 717-726.

¹⁸ A.g.e.

¹⁹Mahalle sınırları haritası <http://wikimapia.org> adresinden temin edilmiştir.

²⁰Mahallede yer alan sınırlı sayıdaki konut dosyalarına ulaşılamadığından kooperatifin adı, kuruluş yılı, yerleşimin ve konutların mimarı hakkındaki bilgiler eksiktir.

KALABA EVLERİ Kalaba Mahallesi, Keçiören (Şekil 10).

Konum: Kalaba Evleri, batıda Sanatoryum Caddesi, doğuda ise Fatih Caddesi ile sınırlandırılan bir bölgede gerçekleştirilmiştir²¹. Keçiören Belediyesi sınırları içinde yer alan bu bölgenin büyük bir bölümü Kalaba Mahallesi olarak adlandırılmaktadır.

Tarihçe: Ailesi Ankara dışında olan milletvekillerine kiralık ev olanağı sağlamak amacıyla 1950-1952 yılları arasında gerçekleştirilen Kalaba Evleri, ikili-bitişik nizam olarak inşa edilmiş 26 adet yapıdan oluşmaktadır. Konumu kent merkezine uzak olmasına rağmen, ucuz olması nedeniyle aynı dönemde inşa edilen ve görece pahalı olan 14 Mayıs Evleri'yle aynı yoğunlukta tercih edildiği bilinmektedir²². Mahalle planı Mithat Yenen'e ait olan yerleşimde konut projeleri Haldun Gülerman ve Safiyeddin Big tarafından tasarlanmıştır.²³

Mevcut Durum: Temmuz 2013'te bölgede yapılan alan çalışması sonucunda, Kalaba Evleri'nden geriye iki adet ikili-bitişik nizam, üç adet de tek (ikizi yıkılmış) olmak üzere toplam beş adet yapı kaldığı ve bu yapıların Sanatoryum Caddesi'nin batısında konumlandığı tespit edilmiştir. Bitişik nizam olanlar özgünlüklerini büyük ölçüde korurken, ikizi yıkılıp yerine apartman inşa edilen tek yapılarda büyük bir değişim gözlemlenmiştir (Şekil 11).

Yapıların Özellikleri: İkili- bitişik nizam olarak tasarlanan yapılar, yalın cepheleri ve özgün mimari elemanlarıyla öne çıkmaktadır. Aynı plan şemasının her iki yapıda da simetrik olarak uygulanmasıyla ikiz olarak tasarlanan evlerde; kottan kazanılan yarım bodrum vardır. Evlerde giriş katta mutfak ve ortak alanlar, üst katta ise özel alanlar ve ıslak hacim yer almaktadır. Yapının dış cephesinde kullanılan parmaklıklar, kepenkler ve giriş kapısı bu evleri çevre yapılardan ayıran mimari elemanlar olarak önemlidir. Evlerin içinde yer aldığı geniş bahçede özgün dış mekân elemanları da -havuz, bank v.b.gibi- bulunmaktadır (Şekil 12).

MERBANK Banka Evleri, Keçiören (Şekil 13).

Konum: Merbank Evleri, batıda Atış Caddesi, doğuda Sanatoryum Caddesi, güneyde Malazgirt Parkı ve kuzeyde de Lületaşı Sokak ile sınırlandırılmış bir bölgede gerçekleştirilmiştir²⁴. Keçiören Belediyesi sınırları içinde bulunan bu bölge, yakın çevresindeki diğer yerleşimlere göre daha fazla özgün örnek barındırmaktadır.

Tarihçe: Merkez Bankası çalışanları için kurulmuş olan Mahdut Mes'uliyetli Merbank Mensupları Yapı Tasarruf Kooperatifi tarafından 1958-1959 yılları arasında gerçekleştirilmiş olan yerleşim, toplam 195 konuttan oluşmaktadır. Sedat Çağlar'ın tasarlamış olduğu altı farklı tipteki mimari projeler, uygulama aşamasında parsel, sokak, topoğrafya ilişkisine göre değişikliklere uğramıştır²⁵.

Mevcut Durum: Temmuz 2013'te bölgede gerçekleştirilen alan çalışması sonucunda mimari projeler, kat sayısı ve cephe özelliklerinden gelen veriler doğrultusunda bir sınıflandırmaya gidilmiştir. Bu sınıflandırmaya göre alanda beş tip konut tespit edilmiştir. A tipi bir adet, B tipi dokuz adet, C tipi beş adet, D tipi 14 adet ve G tipi 13 adet olmak üzere alanda toplam 42 adet konut bulunmaktadır. Konutların bir kısmı özgünlüklerini korurken, bir kısmında cephe malzemelerinde ve dolu-boş oranlarında değişiklikler yapılmış, yapıların sokak algısı değişmiştir (Şekil 14).

²¹ Mahalle sınırları haritası <http://wikimapia.org> adresinden temin edilmiştir.

²² Kütükcü Ali Bey Sokak, 39 numaralı evin sahibi Semiha Kayıket ile yapılan görüşmeden derlenmiştir.

²³ Cengizkan, A. (2002). "Bağ Evi'nden Villa'ya: Ankara Keçiören Bağ Evleri ve Kent Konutu Tipolojisinde Dönüşüm", Modernin Saati, Mimarlar Derneği Yayını, Boyut Yayın Grubu, Ankara, 119-141.

²⁴ Mahalle sınırları haritası <http://wikimapia.org> adresinden temin edilmiştir.

²⁵ Merbank Yapı Kooperatifi Evleri'nin mimari projelerinin üzerinde Sedat Çağlar adı yer almasına rağmen, Mimarlar Odası'nın resmi sitesinde konutların mimarı Nejat Ersin olarak geçmektedir.

Yapıların Özellikleri: Yerleşimde yer alan yapılar A-B-C-D-E-G olarak adlandırılmış altı farklı tip projeye uygun olarak gerçekleştirilmiştir²⁶. A, C, E ve G tipi konutlar tek katlı, B ve D tipi konutlar iki katlı olarak tasarlanmıştır. Büyüklükleri 116 m² ve 315 m² arasında değişen bu yapılar iki, üç ve dört yatak odalı olarak ele alınmış, bazıları müstakil konut, bazıları ise bitişik nizam olarak kurgulanmıştır. Yapıların en önemli özellikleri kübik bir kütle, tek yöne eğimli bir çatı ve eğimli çatıyı saklamak için kullanılan yükseltilmiş parapet olarak özetlenebilir²⁷ (Şekil 15).

SUBAYEVLERİ Kavacık Subayevleri Mahallesi, Keçiören (Şekil 16).

Konum: Kavacık Subayevleri, Keçiören Belediyesi sınırları içinde doğuda İrfan Baştuğ Caddesi, batıda Fatih/Atatürk Caddesi, güneyde Turgut Özal Altay Caddesi ile sınırlandırılan, eğimli bir bölgede gerçekleştirilmiş bir yerleşimdir²⁸. Bölgenin büyük bir bölümü Kavacık Subayevleri Mahallesi olarak adlandırılmaktadır.

Tarihçe: Mahdut Mes'uliyetli Subay Evleri Yapı Kooperatifi tarafından 1950-1952 yılları arasında gerçekleştirilmiş olan yerleşimin planı Mithat Yenen'e, konut projelerinin tasarımı Ali Mukadder Çizer'e aittir²⁹. 179 konuttan oluşan yerleşimin, kamusal alanların ve açık alanların yoğun olarak kurgulanması sonucu doğayla iç içe, zengin bir sosyal yaşam ve etkileşim sunmayı hedeflediği görülmektedir.

Mevcut Durum: Temmuz 2013'te bölgede yapılan alan çalışması sonucunda, evlerin sokak cephesinden belgelenebilmesi nedeniyle üç tip ve varyasyonları şeklinde üretilen konutlarda plan tiplerine göre bir ayrıştırmaya gidilememiş, yapılar, kat sayısına göre sınıflandırılmıştır. Yerleşimde halen mevcut tek katlı yapıların on adet, iki katlı yapıların 16 adet olduğu tespit edilmiştir. Bu yapılar çoğunlukla Üç Yıldız Sokak ve Şehit Makbule Sokak çevresinde konumlanmaktadır (Şekil 17).

Yapıların Özellikleri: Kavacık Subayevleri'ni oluşturan konut yapıları üç tip ve bu tiplerin farklı çeşitlemelerinden oluşmaktadır. Bir veya iki katlı olan bu yapılar, üç/dört/beş oda olarak kurgulanmış, kot farklılıklarına göre tam veya kısmen bodrumlu olarak (bodrum katlarda taş malzeme kullanılmıştır) konumlandırılmıştır. Bu çeşitlenmeler cepheye yansımış, her bir yapı bulunduğu parsel, sokak ve eğim ilişkisine göre özelleşmiştir (Şekil 18).

SONUÇ

Ankara'da bulunan ve bu bildirinin konusunu oluşturan konut yerleşimlerinde yapılan alan çalışmaları sonucunda ortaya çıkan bulgular bu yerleşimlerde yaşanan tahribatı açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Yerleşimlerden günümüze oldukça sınırlı sayıda konut örneği kalmıştır ve mevcut konutların çoğunluğunda da büyük bir değişim söz konusudur. Öte yandan yerleşimlerin sahip oldukları çevre olanaklarını tümüyle yitirdikleri görülmektedir. Ancak yine de mevcut konutlar üzerinden yapılan bir değerlendirmede bir dönemin en önemli konut üretim aracı olarak öne çıkan kooperatifler aracılığı ile elde edilmiş olan ve çevre ve tasarım kararları açısından birçok yeniliği barındıran bu yerleşimlerin günümüz konut ve yerleşim uygulamalarına ilişkin yol gösterici birçok ipucuna sahip olduklarını söylemek mümkündür.

²⁶E tipi proje dosyasında bulunamamıştır. Alanda da mevcut yapılar mevcut tiplere uygun olarak ayrıştırılabilmiştir. Bu durum E tipinin hiç uygulanmadığı ya da E tipi yapıların tümünün yıkıldığı biçiminde yorumlanabilir. Konut projeleri arasında F tipi olmadan G tipinin mevcudiyeti ise daha proje aşamasında F tipinden vaz geçildiğini düşündürmektedir.

²⁷Şumnu, U. (2012). "Sedat Çağlar ve Merbank Mensupları Yapı Kooperatifi Evleri", TMMOB MO Ankara Şubesi Bülten, 102, 25-28.

²⁸Mahalle sınırları haritası <http://wikimapia.org> adresinden temin edilmiştir.

²⁹Cengizkan, A. (2001). "1950'lerden Bir Konut Kooperatifi, Ankara Ucuz Subay Evleri". Tarih İçinde Ankara II. ed. Yıldırım Yavuz. Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, 235-265.

Şöyle ki:

- Bu yerleşimler farklı büyüklüklerde ve farklı tiplerde inşa edilmiş konut yapıları nedeniyle bugünün aynı tip yapılardan oluşan tek tip, tek düze yerleşimlerine alternatif bir “model” olarak önemlidir. Her bir yerleşimde farklı kullanıcılar için üretilmiş farklı büyüklükte ve en önemlisi farklı tiplerde konutlar ile büyük bir çeşitlilik yaratılmıştır.

- Konutların dışında sahip oldukları okul, çocuk bahçesi, sosyal tesis, çarşı, sinema v.b gibi farklı mekânsal olanakları ile bu yerleşimler bir “yaşam çevresi” olarak kurgulanmıştır.

- Özelleşmiş bir kullanıcı grubuna ait olan bu yerleşimler bir dayanışmanın sonucu olarak gerçekleştirilmiştir. Konutun sadece barınma ihtiyacını gideren bir araç olarak ele alınmasının yarattığı tüm yabancılaşmaya karşı bu yerleşimler üyelerin yarattığı olağanüstü “yaşamsal zenginliğe” sahip olmaları açısından önemlidir.

- Gerek yerleşim planlarında, gerek konut projelerinde dönemin önemli mimarlarının izlerini bulmanın mümkün olduğu bu yerleşimlerin bir kısmının yarışmalara konu olması konut konusunun dönemde mimarlık ortamı açısından önemini ortaya koymaktadır.

Bu bulgulardan hareketle, bir dönemin barınma pratikleri olarak özenle korunması gereken bu yerleşimlerin kentin değişim sürecinde yok olmalarının konuta ilişkin tartışmalarda büyük bir yoksunluk anlamına geldiğini vurgulamak gerekmektedir. Yerleşimlerde halen mevcut sınırlı sayıdaki konutların ise içerdikleri çözümler, barınma pratiğine ilişkin ipuçları, yerleşimin sahip olduğu çevre olanakları hakkında verdikleri fikir nedeniyle korunmaları gereğine dikkat çekmek özellikle önemlidir. Bu bildiri ile yapılmaya çalışılan tam da budur.

Şekil 1: Mebusevleri Mahallesi, Çankaya.

Şekil 2: Mebusevleri, Mevcut Durum.

■ İki katlı yapılar

Şekil 3: Örnekler.

Şekil 4: 14 Mayıs Evleri Gaziosmanpaşa, Çankaya

Şekil 5: Yerleşimin 2005'teki Durumu³⁰

14 Mayıs Evleri, Mevcut Durum

Tip 1 Tip 1a Tip 2

³⁰ A.g.e.

Tip 1a

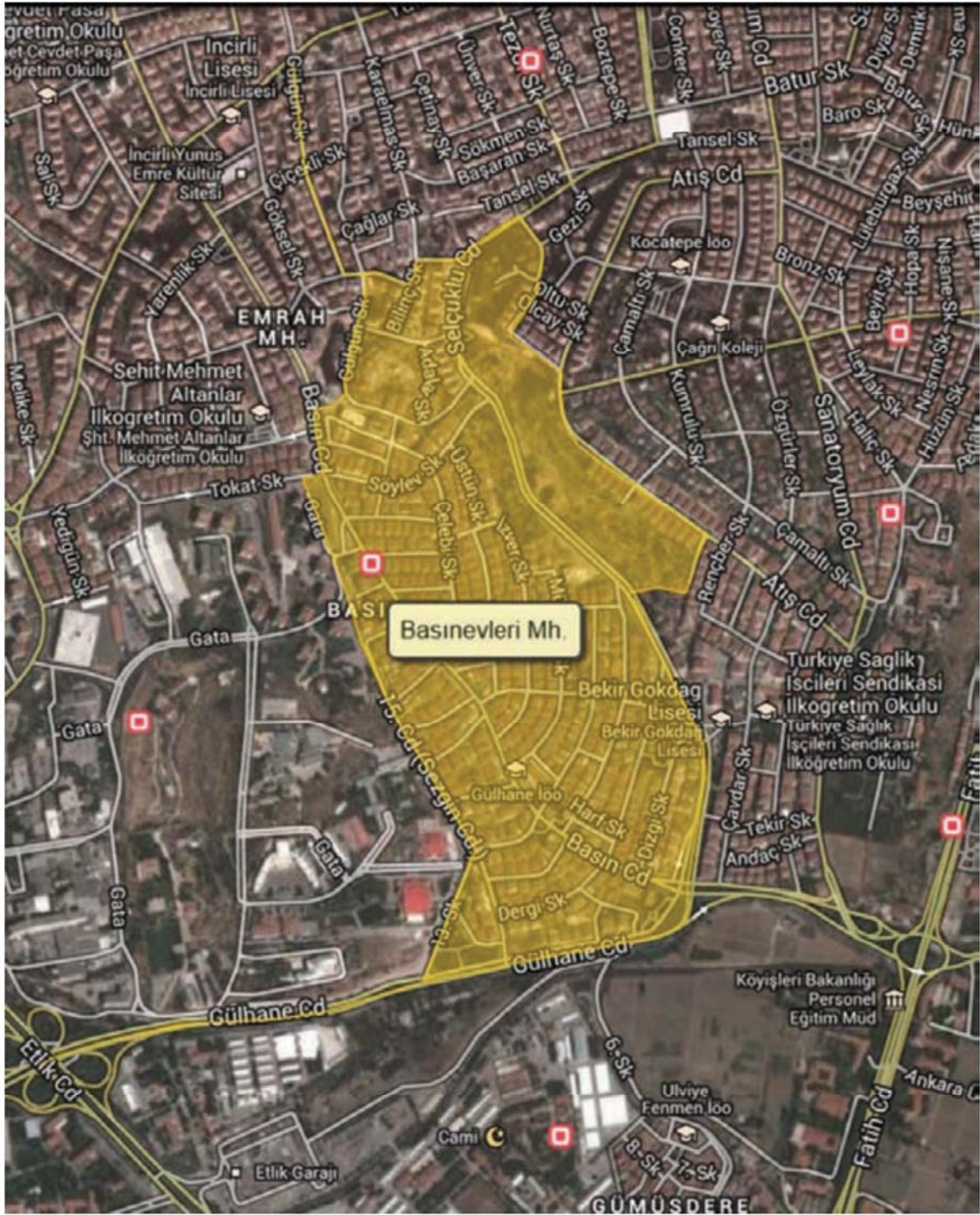
Tip 1

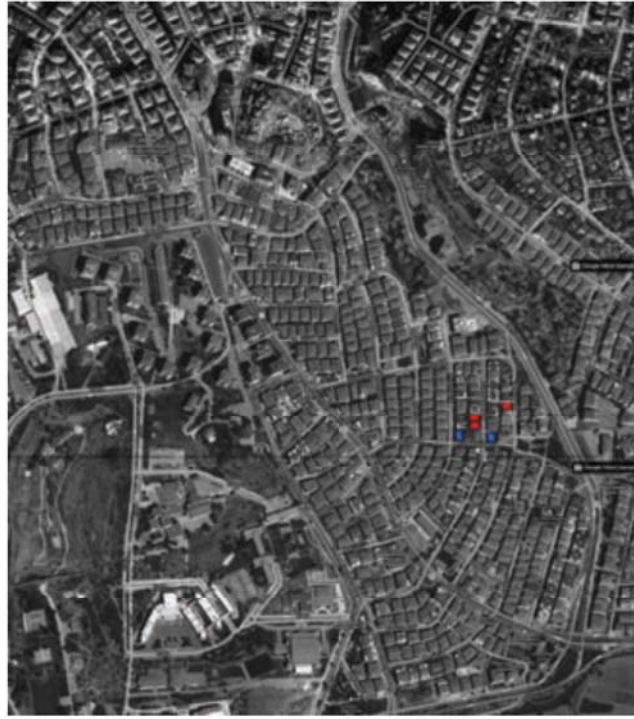
Tip 2

Şekil 6: Örnekler.

Şekil 7: Basınevleri Mahallesi, Keçiören.

Şekil 8: Basınevleri, mevcut durum.

- Girişi sokak kotunda veya sokak kotundan düşük olan yapılar
- Girişi sokak kotundan yüksek olan yapılar

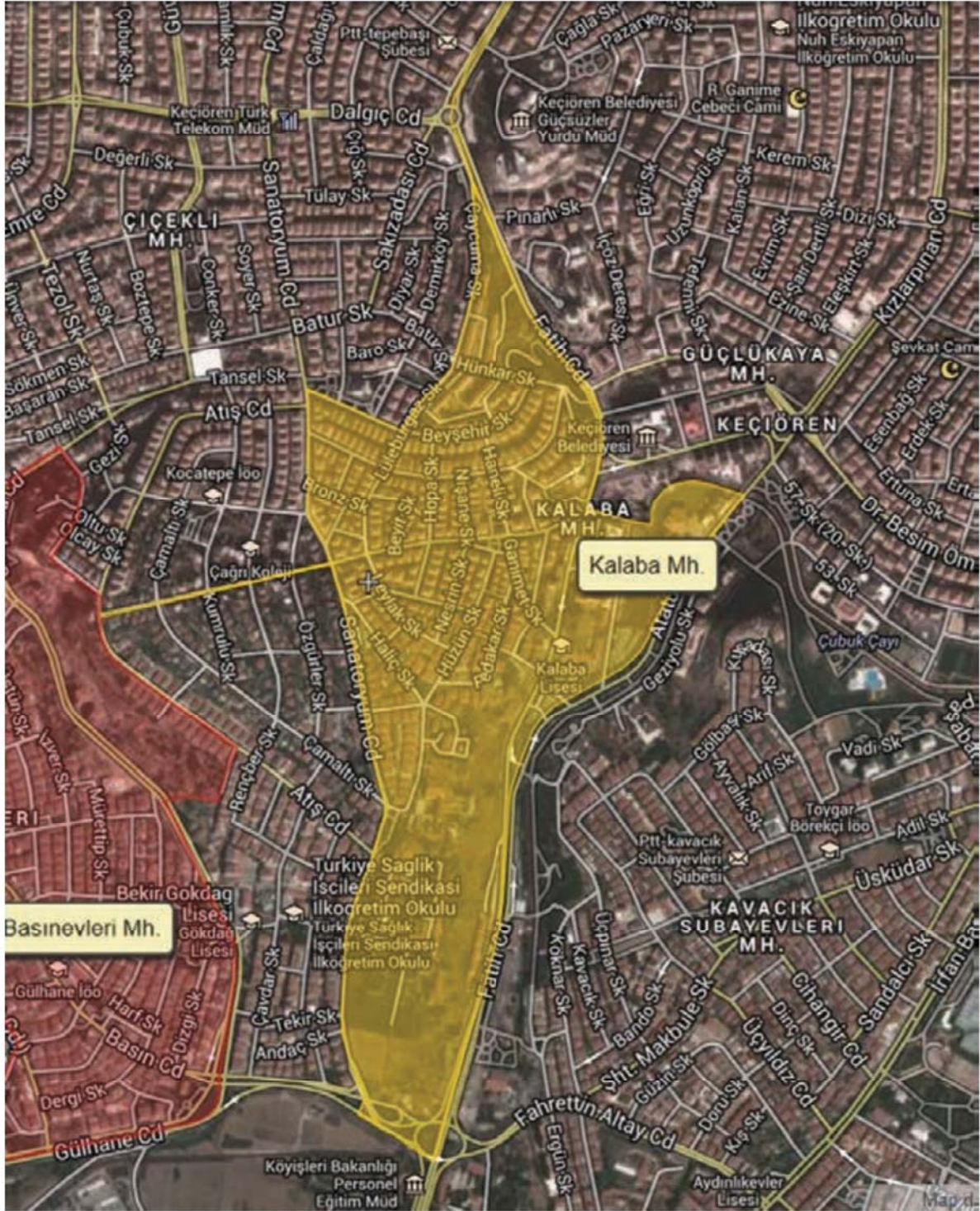
Girişi sokak kotunda veya sokak kotundan düşük olan yapılar

Girişi sokak kotundan yüksek olan yapılar

Şekil 9: Örnekler.

Şekil 10: Kalaba Mahallesi, Keçiören.

Şekil 11: Kalaba Mahallesi, mevcut durum.

- İkili-bitişik nizam yapılar
- Tek yapılar

İkili Bitişik Nizam Yapılar

Tek Yapılar

Şekil 12: Örnekler.

Şekil 13: Merbank Banka Evleri, Keçiören.

Şekil 14: Merbank, mevcut durum.

- Tek katlı, yüksek çatı, müstakil **A**
- İki katlı, yüksek çatı, apt **B**
- Tek katlı, cephede geri çekilme, müstakil **C**
- İki katlı, bitişik nizam, apt **D**
- Tek katlı, yüksek çatı, müstakil **G**

Tek katlı, yüksek çatı, müstakil A

İki katlı, yüksek çatı, apt B

Tek katlı, cephede geri çekilme, müstakil C

İki katlı, bitişik nizam, apt D

Tek katlı, yüksek çatı, müstakil G

Şekil 15: Örnekler.

Şekil 17: Subayevleri, mevcut durum.

- Tek katlı yapılar (bodrumlu veya kısmen bodrumlu)
- İki katlı yapılar (bodrumlu veya kısmen bodrumlu)

Tek katlı yapılar

İki katlı yapılar

Şekil 18: Örnekler.